

Brancherapport

Openbare apotheken in beeld 2025

Inhoud

Inleiding	3
Data en feiten	6
Digitalisering en gegevensuitwisseling	10
Verduurzaming binnen de openbare apothekenbranche:	
naar een groene toekomst	13
Personeel	16
Opvolging	18
Toenemend medicijngebruik	19
Tekort aan geneesmiddelen	21
Kansen & bedreigingen	23
Bronvermelding	24

Inleiding

Dit brancherapport biedt een uitgebreide analyse van de apothekensector, met een focus op de huidige en toekomstige trends en ontwikkelingen die de sector beïnvloeden. In het dynamisch zorglandschap zijn zowel de uitdagingen als de kansen voor apothekers onderzocht. Het rapport behandelt belangrijke onderwerpen zoals toenemend medicijngebruik en toenemende zorgkosten, tekorten aan personeel en geneesmiddelen en de noodzaak tot verdere verduurzaming. Deze thema's onderstrepen de dringende behoefte aan innovatieve oplossingen. Het rapport biedt waardevolle inzichten voor het nemen van weloverwogen strategische en investeringsbeslissingen.

De sectorspecialisten van ABN AMRO: Suzanne Lansbergen, Els Hogenbirk, Maarten den Heijer en Mart Cents, zetten hun expertise in om de uitdagingen van de apothekers te belichten. Zij ondersteunen hen binnen deze veelzijdige en veranderende sector om zo bij te kunnen dragen aan hun succes.

Algemene marktontwikkeling

In de huidige dynamische omgeving van de openbare apothekensector worden apothekers geconfronteerd met een reeks uitdagingen die strategische aanpassingen en innovatieve oplossingen vereisen. De stijgende farmaceutische zorgkosten, mede veroorzaakt door de vergrijzing onder de bevolking en de hierbij behorende toename van chronische aandoeningen, dwingen apothekers om kosten beheersende maatregelen te nemen en in te zetten op het inrichten van een operationeel en logistiek efficiënt ingerichte organisatie. De enkele jaren geleden ingezette trend naar verdere afname van het aantal openbare apotheken bevestigt de ingeslagen weg naar efficiency. Toename van het gebruik van geneesmiddelen vraagt om een adequaat voorraadbeheer en een grotere rol voor technologische innovatie.

Het tekort aan gekwalificeerd personeel vormt een urgente uitdaging die zowel de kwaliteit van de zorg als de mate van toegankelijkheid en betaalbaarheid bedreigt. Dit tekort legt extra druk op de bestaande medewerkers en kan de kwaliteit van de zorg beïnvloeden. Oplossingen zoals het verbeteren van

primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, het aanbieden van flexibele werktijden, het bevorderen van loopbaanontwikkeling en strategische planning en inzet van personeel zijn essentieel om dit probleem aan te pakken en daarmee de continuïteit van zorg te waarborgen.

NB. Enkele dagen voor publicatie van dit brancherapport is bekendgemaakt dat werkgevers en vakbonden in een hoofdlijnenakkoord hebben afgesproken dat de salarissen van apothekemedewerkers tot en met eind 2026 20% hoger zullen liggen dan in juli 2024. In 2027 komt daar nog een extra verhoging bovenop. Op basis hiervan starten binnenkort de onderhandelingen over een nieuwe cao. Nadat er een akkoord wordt bereikt, gaat de nieuwe cao in.

Daarnaast dwingt het preferentiebeleid van zorgverzekeraars, apothekers om specifieke, vaak goedkopere, merkloze medicijnen te leveren. Hoewel dit kostenbesparingen voor de zorgverzekeraars oplevert, leidt dit tot aantoonbaar meer

medicijntekorten. Wanneer een preferent medicijn niet leverbaar is, ontstaat er druk op de beschikbaarheid van alternatieven die niet altijd voorhanden zijn. Deze situatie benadrukt de noodzaak voor meer flexibiliteit in het preferentiebeleid om de nadelige effecten op de patiëntenzorg te verminderen. Tevens worden leveranciers verplicht meer voorraad aan te houden wat prijsopdrijvend kan uitpakken.

Medicijntekorten doen zich binnen heel Europa voor maar in Nederland gemiddeld genomen twee keer zo veel. Dit heeft aanzienlijke gevolgen voor openbare apotheken en brengt diverse uitdagingen met zich mee. Ten eerste veroorzaken deze tekorten verstoringen in de dagelijkse bedrijfsvoering van apotheken, omdat apothekers en hun medewerkers extra tijd en middelen moeten besteden aan het zoeken naar beschikbare alternatieven voor niet-leverbare medicijnen.

Dit leidt tot een verhoogde werkdruk voor apotheeke medewerkers. Het zou makkelijker moeten zijn om alternatieve/duurdere medicatie uit te geven als er sprake is van een tekort.

Bovendien kunnen medicijntekorten de relatie tussen apothekers en patiënten onder druk zetten. Patiënten hebben mogelijk niet direct toegang tot hun voorgeschreven medicatie. Dit kan leiden tot frustratie en ontevredenheid waardoor het beroep minder aantrekkelijk wordt. Apothekers moeten ook communiceren met voorschrijvers om alternatieve behandelingen te overwegen, wat extra administratieve lasten met zich meebrengt.

Daarnaast kunnen deze tekorten de therapietrouw van patiënten beïnvloeden, aangezien veranderingen in medicatie of tijdelijke onderbrekingen van de behandeling de effectiviteit van de zorg kunnen verminderen. Tot slot kunnen frequente medicijntekorten de reputatie van apotheken aantasten, omdat ze niet in staat zijn om aan de verwachtingen van hun patiënten te voldoen. Al met al benadrukken medicijntekorten de behoefte aan betere coördinatie en communicatie binnen de farmaceutische toeleveringsketen om de impact op de patiëntenzorg te minimaliseren.

Apothekers transformeren hun rol binnen de zorgsector door zich meer te richten op preventieve gezondheidszorg. Zo is men steeds actiever bij ziektepreventieprogramma's en het ondersteunen bij afbouw van medicatie. De rol van apothekers verschuift van logistieke naar patiëntgerichte zorgactiviteiten. Eén van de zichtbare veranderingen is de functie van de apotheker als medicijncoach, waarbij medicatiebeoordelingen, jaargesprekken en ontslagbegeleiding relevant zijn. Hierdoor kunnen apothekers hun toegevoegde waarde en zichtbaarheid binnen de zorgketen vergroten. Een meer omvattende prestatiebekostiging voor preventieve farmaceutische zorg in zijn algemeenheid zou naar onze mening passend zijn.

Apothekers kunnen bijdragen aan vermindering van de ecologische voetafdruk en milieuverontreiniging, waaronder oppervlaktewaterverontreiniging door medicijnterugname-programma's en duurzame(re) verpakkingen. Digitalisering en data-analyse minimaliseren verspilling, terwijl educatiecampagnes duurzaam medicijngebruik bevorderen. Samenwerking

met leveranciers ondersteunt groene farmaceutische producten en draagt bij aan een duurzamere gezondheidszorg zonder de zorgkwaliteit te beïnvloeden.

Samenwerking met andere zorgverleners én het sociaal domein wordt steeds belangrijker om geïntegreerde zorg te bieden en betere gezondheidsuitkomsten te bevorderen. Zo staan er bijvoorbeeld in het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) afspraken beschreven om de transformatie van zorg naar gezondheid een impuls te geven. Moderne technologieën zoals elektronische medicatiedossiers zijn daarbij onmisbare hulpmiddelen. Als medicatiespecialist en meest toegankelijke zorgpunt voor patiënten in de wijk heeft de apotheker bij al deze ontwikkelingen een belangrijke rol in de eerste lijn en draagt mede zorg voor het koppelen van medische dossiers op een multidisciplinair niveau voor complexere zorginterventies.

Ondanks deze uitdagingen bieden verschuivingen naar preventieve zorg en aandacht voor verduurzaming kansen voor transformatie binnen de apotheek. Samenwerking met andere zorgverleners, het sociaal domein en een optimale inzet van technologie en innovatie zijn essentieel voor toekomstige successen.

Er is een duidelijke samenhang tussen de noodzaak voor efficiënte maatregelen en de kansen die technologische vooruitgang en preventieve zorg bieden, waarbij integratie en samenwerking de sleutel vormen tot het oplossen van de huidige problemen in de sector.

Samenvatting: Openbare apotheken in beeld 2025

De openbare apotheeksector staat voor aanzienlijke uitdagingen die vernieuwing en strategische aanpassing vereisen. Uit de data en feiten blijkt dat stijgende zorgkosten en een toename in medicijngebruik apotheken dwingen om efficiënter te worden door technologische en innovatieve maatregelen te implementeren. Medicijntekorten, vaak mede veroorzaakt door stringent preferentiebeleid, vormen een bedreiging voor de continuïteit en kwaliteit van zorg. Hierdoor is er behoefte aan meer beleidsflexibiliteit en betere coördinatie in de farmaceutische keten als geheel. Bovendien verergeren personeelstekorten deze problemen, wat de noodzaak van verbeterde arbeidsvoorwaarden onderstreept.

Data en Feiten

(tenzij anders vermeld, gebaseerd op de situatie per 31-12-2023)

Algemeen

- Per 31-12-2024 waren er 1.928 openbare apotheken. Dat is een afname ten opzichte van 2023. Zie voor de ontwikkeling van het aantal openbare apotheken in historisch perspectief onderstaand overzicht.

Uitgaven farmaceutische zorg

- Stijging uitgaven farmaceutische zorg in 2023 met EUR 300 miljoen tot EUR 5,4 miljard (+6,2% t.o.v. 2022).
- De uitstroom van vitamine D en mineralen uit het verzekerde pakket dempte de stijging van deze uitgaven met ca. EUR 115 miljoen.
- Geneesmiddelenkosten maken bijna 75% van de uitgaven aan farmaceutische zorg uit.
- Van alle verstrekkingen aan geneesmiddelen heeft 79% betrekking op verstrekking van een generiek (merkvrij) geneesmiddel (+ 0,8% t.o.v. 2022).
- 18% van alle verstrekkingen hebben betrekking op spécialités. Dit zijn gepatenteerde merkgeneesmiddelen die 61% van de geneesmiddelkosten voor haar rekening neemt.
- 2% van alle verstrekkingen aan geneesmiddelen komt voor rekening van parallel geïmporteerde

- geneesmiddelen (uit andere Europese landen), tegen ruim 8% van de geneesmiddelkosten.
- 1% van alle verstrekkingen heeft betrekking op bereidingen door apothekers zelf. Het aandeel in deze kosten bedroeg 3,6%.
- De totale kosten van generieke middelen via de apotheken waren in 2023 EUR 680 miljoen. Dat is 13% van de totale uitgaven die via de apotheken gedaan worden.
- Generieke geneesmiddelen zijn gemiddeld goedkoper dan spécialités. De inkoopprijs van één standaard dag dosering (DDD) van een spécialitégeneesmiddel lag in 2023 een factor 10 hoger dan die van een generiek: € 1,70 om € 0,17.
- Openbare apotheken verstrekten in 2024 voor EUR 392 miljoen aan diabetesmedicatie. Dat is 15% meer dan in 2023.
- Openbare apotheken verstrekten in 2024 voor EUR 280 miljoen aan psychofarmaca (2023: EUR 260 miljoen).
- Nederlandse openbare apotheken verstrekten in 2023 voor ruim EUR 920 miljoen aan geneesmiddelen voor cardiovasculair risicomangement. Dat is een stijging van 10% ten opzichte van 2022.

	2021		2022		2023		2024	
		%		%		%		%
Aantal openbare apotheken	1.996		1.975		1.953		1.928	
Aantal openbare apotheken aangesloten bij keten	591	30%	596	30%	585	30%	630	33%
Aantal openbare apotheken met franchise of formule	1.171	58%	1.063	54%	1.045	53%	1.077	56%
Aantal zelfstandige apotheken	234	12%	316	16%	323	17%	221	11%
Totaal	1.996	100%	1.975	100%	1.953	100%	1.928	100%

- Recept plichtige geneesmiddelen die niet uit het basispakket worden vergoed, moeten door de gebruiker zelf worden betaald. In 2024 daalde het aantal gebruikers van zelf betaalde geneesmiddelen met 5,1% terwijl de uitgaven stegen met 8,6% tot bijna EUR 223 miljoen
- In 2024 verstrekten openbare apotheken aan 120.000 mensen zonder zorgverzekering medicijnen. In totaal ging het om 740.000 verstrekkingen. Met een totale zorgkostenpost van EUR 29 miljoen (2023: 110.000 mensen, 660.000 verstrekkingen, zorgkostenpost van EUR 25 miljoen).

Personeel

- Elke dag is er gemiddeld 1,0 fte per apotheek bezig met medicijntekorten.
- In september 2024 zijn 770 1e jaar studenten gestart aan de (bio) farmaceutische universitaire opleiding. (+ 23% t.o.v. september 2023).
- In september 2024 stonden 3.894 studenten ingeschreven aan de (bio) farmaceutische universitaire opleiding (september 2023: 3.790).
- In 2024 mochten 247 nieuwe apothekers zich inschrijven in het BIG-register (2023: 271)

(verwachting is dat het aantal afgestudeerde apothekers vanaf 2025 weer zal stijgen)

- Uit onderzoek van 2023 door Stichting Bedrijfsfonds Apotheken blijkt dat:
 - minder dan 50% van de medewerkers in de apotheek denkt nog binnen de branche 3 jaar werkzaam te zijn
 - 68% van de medewerkers geeft aan de werkdruk regelmatig of vaak als te hoog ervaren
 - 47% van medewerkers geeft aan regelmatig of vaak ongewenst gedrag van klanten te ervaren.
- Als gevolg van onder meer de hogere werkdruk is het verloop van personeel in de apotheek sterk gestegen. In 2023 vertrok bijna 1 op de 6 (jonge) medewerkers.
- De komende 10 jaar gaat bijna 25% van het huidige personeelsbestand binnen de openbare apotheek met pensioen.
- Per februari 2025 zijn er 475 leefstijlapothekers (2023: 254).

Situatie BIG register 1-2-2025 openbare apothekers, ziekenhuisapothekers en overige apothekers

Zorgverlener	< 30 jr	%	30-40 jr	%	40-50 jr	%	50-60 jr	%
Openbaar apotheker	96	1,56%	924	15,06%	827	13,48%	713	11,62%
Ziekenhuis apotheker	0	0,00%	233	3,80%	218	3,55%	149	2,43%
Overige apothekers (industrie/wel ingeschreven niet werkzaam etc.)	769	12,53%	812	13,23%	328	5,35%	261	4,25%
Totaal apothekers ziekenhuis/ openbaar/overige apothekers	865	14,09%	1.969	32,09%	1.373	22,38%	1.123	18,30%

Zorgverlener	60-70 jr	%	>70 jaar	%	Totaal	Totaal %
Openbaar apotheker	439	7,15%	45	0,73%	3.044	49,60%
Ziekenhuis apotheker	79	1,29%	1	0,02%	680	11,09%
Overige apothekers (industrie/wel ingeschreven niet werkzaam etc.)	190	3,10%	52	0,85%	2.412	39,31%
Totaal apothekers ziekenhuis/ openbaar/overige apothekers	708	11,54%	98	1,60%	6.136	100,00%

Bron: BIG register 1-2-2025

Medicijngebruik

- Het gemiddelde aantal leveranciers dat per geneesmiddelgroep (geneesmiddelen met dezelfde werkzame stof, zelfde sterkte, en zelfde farmaceutische vorm) generieke geneesmiddelen op de markt aanbiedt, daalde de afgelopen jaren gestaag. Waren er in 2014, 3,4 generieke aanbieders, in 2024 zijn dit er 2,6.
- Door de daling van het gemiddeld aantal leveranciers en de toegenomen marktconcentratie, wordt de farmaceutische markt steeds afhankelijker van één leverancier. Dit betekent dat bij leveringsproblemen de kans daalt dat een concurrerende leverancier (tijdelijk) een oplossing kan bieden bij leveringsproblemen.
- Openbare apotheken verstrekten in 2024 bijna 8,9 miljard standaarddagdoseringen (DDD) aan pakketgeneesmiddelen (Defined Daily Dose is de theoretische hoeveelheid van een geneesmiddel die door een volwassene per dag wordt gebruikt aan pakketgeneesmiddelen). Dit is 2,7% meer dan in 2023. Omdat de bevolkingstoename circa 0,7% bedroeg, nam het geneesmiddelgebruik per persoon in 2024 met 2,0% toe.
- Openbare apotheken verstrekten in 2024 aan 6,4 miljoen mensen een geneesmiddel waarbij het functioneren van de nieren van belang is. Van deze gebruikers waren 1,8 miljoen mensen ouder dan 70 jaar.
- Per hoofd van de bevolking is het geneesmiddelgebruik gemeten in DDD in 2024 gestegen van 521 DDD naar 532 DDD.
- De grootste toename in medicijngebruik per hoofd was in 2024 te zien binnen de leeftijdscategorie 21-40-jarigen (+2,7%). Dit betrof vooral het gebruik van ADHD-medicatie.
- Het medicijngebruik per hoofd van de bevolking verschilt sterk per leeftijd. Mensen van 75 jaar en ouder gebruiken in 2023, 1.554 DDD.
- In 2024 werd psychofarmaca verstrekt aan ruim 2,5 miljoen mensen. Ten opzichte van 2023 nam het aantal gebruikers toe met 1,0%.
- Het aantal gebruikers aan geneesmiddelen voor cardiovasculair risicomanagement is in 2024 t.o.v. 2023 gestegen met 1,9% tot 4,4 miljoen
- Het aantal gebruikers aan diabetesmiddelen nam in 2024 toe tot 980.000. Dat is bijna 6% meer dan in 2023.

- Van de 13 miljoen geneesmiddelgebruikers werd aan 10 miljoen mensen een geneesmiddel verstrekt dat onder het preferentiebeleid viel.
- Hiervan kregen 3,9 miljoen mensen vanwege logistieke noodzaak een ander middel dat een zorgverzekeraar preferent aanwees. Deze mensen kregen een duurder medicijn waarvoor een lagere vergoeding van toepassing was.
- Ruim 1.900 apotheken verstrekken in 2024 naar verwachting 29,7 miljoen keer een geneesmiddel met een 1e uitgifte. Dit is lager dan het aantal 1e uitgiftes in de pre corona periode toen het ieder jaar boven de 30 miljoen uitkwam. (2023: 29,2 miljoen).
- Gemiddeld genomen wordt hiervan 67% voorgeschreven door huisartsen, 23% door medisch specialisten, overige voorschrijvers (tandartsen en instellingsartsen) nemen 10% voor hun rekening.
- In 2024 verstrekten openbare apotheken aan 120.000 mensen zonder zorgverzekering medicijnen. In totaal ging het om 740.000 verstrekkingen.
- Deze kosten worden deels gedekt via verschillende regelingen waaronder de Regeling onverzekerbare vreemdelingen en de Subsidieregeling medisch noodzakelijke zorg aan onverzekerden.
- Het aantal geneesmiddeltekorten over 2024 (1.563) was weliswaar lager dan in 2023 (2.292) maar het is wel het op één na hoogste getal in de afgelopen 10 jaren.
- Door deze (tijdelijk) niet leverbare medicijnen werden ruim 4,5 miljoen Nederlanders gedupeerd (2023: 5 miljoen mensen).
- Recept plichtige geneesmiddelen die niet uit het basispakket worden vergoed, moeten zelf worden betaald door de gebruiker. In 2023 steeg het aantal gebruikers van zelf betaalde geneesmiddelen met 21% t.o.v. 2022. Dit komt o.a. door het wegvallen van de vitamine D vergoeding.
- De meeste geneesmiddelen die vanuit basisverzekering worden vergoed (het geneesmiddelenvergoedingssysteem) kennen een door de overheid vastgestelde vergoedingslimiet. Als de prijs van een geneesmiddel boven deze limiet ligt moet de verzekerde het verschil zelf bijbetalen. In 2023 werden ruim 2,4 miljoen

geneesmiddelgebruikers hiermee geconfronteerd wat neer komt op EUR 106 miljoen aan eigen bijdragen (2022: EUR 96 miljoen).

Financiën gemiddelde apotheek

- De gemiddelde Nederlandse openbare apotheek genereerde in 2023 EUR 2.746.000 omzet aan farmaceutische zorg (2022: 2.571.000).
- Dat komt op neer op een gemiddelde per inwoner van EUR 326 (2022: EUR 313).
- Gemiddelde inkoopkosten aan geneesmiddelen bedroegen per apotheek EUR 2.021.000 (2022: EUR 1.852.000).
- De gemiddelde Nederlandse openbare apotheek ontving in 2023 EUR 720.000 aan tariefinkomsten voor de prestaties die verzekeraars vergoedden, een inkomstenstijging van 0,9% ten opzichte van 2022. Deze toename is lager dan de inflatie van 3,8% die het Centraal Bureau voor de Statistiek voor 2023 heeft gerapporteerd.
- 98% van de tariefinkomsten, circa EUR 705.000, heeft betrekking op het verstrekken van recept plichtige geneesmiddelen
- 2% (EUR 15.000) bestaat uit vergoedingen van zorgprestaties die niet direct zijn gerelateerd aan het verstrekken van een geneesmiddel, zoals vergoedingen voor medicatiebeoordelingen, en farmaceutische zorg bij ontslag uit het ziekenhuis
- Het aantal verstrekkingen van recept plichtige pakketgeneesmiddelen in 2023 bedroeg 98.100 (2022: 102.200). Dit is inclusief de verstrekkingen per medicijnrol (GDV).
- Een verschuiving naar langere afleverperiodes van medicijn (GDV) rollen én de uitstroom van vitamine D uit het verzekerde pakket zorgden voor een daling van het aantal verstrekkingen.

Digitalisering en gegevensuitwisseling

In een tijdperk waarin de druk op de zorgsector toeneemt, is digitalisering een onmisbaar hulpmiddel geworden. Het stelt zorgprofessionals en patiënten in staat om op een efficiënte en veilige manier informatie te delen. Bovendien kan de kwaliteit van de zorg verbeteren omdat zorgverleners meer tijd voor de patiënt overhouden. Hybride zorg, de combinatie van digitale en fysieke zorg, speelt een sleutelrol in het verminderen van administratieve lasten en het minimaliseren van overdrachtsfouten. Dit draagt bij aan het behoud van kwalitatieve en betaalbare zorg, vooral in een context van toenemend medicijngebruik en personeelstekorten.

Big data en kunstmatige intelligentie zijn veelbelovende technologieën die bijdragen aan een efficiëntere farmaceutische zorg. Door het analyseren van grote datasets kunnen patronen en trends worden ontdekt die helpen bij het optimaliseren van medicatiegebruik en het voorspellen van zorgbehoeften. Kunstmatige intelligentie kan ook worden ingezet voor het ontwikkelen van geautomatiseerde systemen die tijdrovende taken van apothekers verlichten, zoals voorraadbeheer en het identificeren van medicatie-interacties. Hiermee kunnen bijwerkingen verminderd worden en therapietrouw bevorderd.

Om dit alles te kunnen realiseren is het essentieel dat er sprake is van een uniforme ICT-communicatie over de digitale snelweg met andere zorgverleners, waaronder huisartsen, ziekenhuizen, GGZ en wijkzorg. Belangrijk wettelijk kader is dat voor gegevensuitwisselingen tussen zorgaanbieders er sprake dient te zijn van uitdrukkelijke toestemming van de patiënt.

Mitz: Een stap vooruit in gegevensuitwisseling

Mitz is een innovatieve oplossing die de samenwerking tussen zorgaanbieders ondersteunt door een centraal platform te bieden voor toestemmingsbeheer. Het Informatieberaad Zorg heeft in april 2022 besloten deze onlinetoestemmingsvoorziening op te nemen als een concrete voorziening. Daarmee maakt Mitz onderdeel uit van de basisinfrastructuur van het zorginformatiestelsel. Het stelt patiënten in staat om hun toestemming voor gegevensdeling eenvoudig te beheren, terwijl zorgaanbieders toegang krijgen tot essentiële medische informatie. De implementatie van Mitz helpt niet alleen bij het stroomlijnen van gegevensuitwisseling. Het versterkt ook de vertrouwensrelatie tussen patiënten en zorgverleners doordat de patiënt meer controle krijgt over zijn of haar gegevens. Met toestemming van de patiënt kunnen zorgaanbieders in 'MijnMitz' het medisch dossier beschikbaar stellen aan andere zorgaanbieders. Bovendien ontzorgt Mitz zorgaanbieders in het toestemmingsbeheer van hun patiënten. Recent heeft branche- en beroepsorganisatie KNMP zich namens de apothekers verbonden aan het ondersteunen van de uitrol van Mitz als gemeenschappelijke toestemmingsvoorziening.

VIPP Farmacie en Wegiz: Naar een Geïntegreerd Zorgsysteem

Vooruitlopend op een finale afronding van de Wet elektronische gegevensuitwisseling in de zorg (Wegiz) heeft het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een digitaal programma (VIPP-farmacie) ontwikkeld voor openbare apotheken, poliklinische en dienstapotheken waarmee wordt ingezet op een snelle, efficiënte en veilige informatie-uitwisseling tussen patiënt en de farmaceutische zorgprofessional. Het VIPP

Farmacie programma is een belangrijke stap richting een meer geïntegreerde zorgbeleving. Door snelle en veilige informatie-uitwisseling te bevorderen, helpt het voorkomen van fouten zoals verkeerde doseringen en schadelijke medicatie-interacties. Het programma ondersteunt apotheken in de transitie naar een toekomst waar digitale communicatie de norm is.

Met de inwerkingtreding per 1 juli 2023 van de Wet elektronische gegevensuitwisseling in de zorg (Wegiz) zet de overheid in op digitale gegevensuitwisseling in de zorg. Bovendien geeft deze wet een juridische basis voor de verplichte elektronische gegevensuitwisseling en legt een solide fundament voor toekomstige digitale innovaties. Met een zogenaamde meerjarenagenda zijn er verschillende digitale gegevensuitwisselingen geprioriteerd. Eén daarvan is per 1-1-2024 in werking getreden; de medicatieoverdracht tussen apotheken en huisartsen. Dit betreft een kwaliteitsstandaard voor het versturen van een recept door huisarts aan de apotheek. De verschillende andere digitale gegevensuitwisselingen uit de meerjarenagenda zijn nog niet voltooid.

Het opgestelde tweesporenbeleid van Wegiz zorgt ervoor dat zowel de wettelijke kaders als de technische specificaties duidelijk zijn, wat een soepele implementatie in de praktijk mogelijk maakt.

Doelstelling en Toekomstvisie

De visie van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport om in 2035 data breed beschikbaar te maken voor zorg, gezondheid en preventie, biedt een heldere routekaart voor de komende jaren. Het tijdspad naar 2035 is hierbij opgedeeld in drie zogenaamde plateaus.

- Plateau 1 tot en met 2026: er zal een zorg-ict toezichthouder bekend zijn
- Plateau 2 van 2026-2030: het zorginformatiestelsel zal netwerk technisch georganiseerd moeten zijn. In deze fase dient tevens de opt-out regeling geformaliseerd te zijn (mensen die tegen het delen van gegevens zijn)
- Plateau 3 van 2030-2035: In 2035 zal data beschikbaar moeten zijn voor passende zorg, gezondheid en preventie.

Deze drie plateaus markeren belangrijke mijlpalen in deze reis, van het instellen van een zorg-ICT toezichthouder tot het volledig netwerkgericht organiseren van het zorginformatiestelsel.

Samenvatting: Digitalisering en gegevensuitwisseling

Digitalisering biedt een weg naar efficiëntere farmaceutische zorg in een tijd van toenemend medicijngebruik en maatschappelijke vergrijzing. Door de focus te leggen op digitale gegevensuitwisseling, kunnen apothekers niet alleen hun operationele efficiëntie verbeteren, maar ook de patiënt meer regie geven over de eigen zorg. Hoewel de volledige realisatie van deze visie een lang termijnperspectief kent, biedt de Wegiz meerjarenagenda een solide basis voor de benodigde veranderingen. Door verdere inzet van digitale gegevensuitwisseling wordt geanticipeerd op gereguleerde databeschikbaarheid in de zorg per 2035 maar ook om de patiënt meer regie te laten voeren over de eigen zorgvraag en gezondheid. Samenwerking tussen apothekers, zorgverleners, en zorg-ICT leveranciers blijft bij dit alles cruciaal om deze transitie succesvol te maken en de zorg toegankelijk en betaalbaar te houden.

Verduurzaming binnen de openbare apothekenbranche: naar een groene toekomst

De Nederlandse zorgsector heeft een aanzienlijk milieu-impact, is verantwoordelijk voor 7% van de CO₂ uitstoot, 4% van al het afval en 13% van het grondstoffengebruik.

Verduurzaming is een essentieel thema dat steeds belangrijker wordt in verschillende sectoren, en de openbare apothekenbranche is daarop geen uitzondering. Met de toenemende aandacht voor milieuvraagstukken en de noodzaak om de ecologische voetafdruk te verkleinen, is het cruciaal dat apothekers hun rol en verantwoordelijkheid in het verduurzamen van de zorgketen erkennen en actie ondernemen. Binnen de apothekersbranche zijn er al verschillende initiatieven op het gebied van

duurzaamheid die bijdragen aan een groenere en efficiëntere zorgketen. Zo heeft de branche zelf ook een toolkit 'Groene Apotheek' ontwikkeld met adviezen en tips. Daarnaast heeft de branche ook andere verduurzamingsinitiatieven:

- **Medicijnterugnameprogramma's:** Veel apotheken hebben programma's opgezet waarin patiënten ongebruikte of verlopen medicijnen kunnen terugbrengen. Deze medicijnen worden veilig vernietigd, waardoor het risico van milieuverontreiniging, (bijvoorbeeld verontreiniging van het oppervlaktewater) door verkeerd weggegooid farmaceutische producten wordt verminderd.
- **Duurzame verpakkingsoplossingen:** Apothekers streven ernaar om het gebruik van plastic en andere niet-afbreekbare materialen te verminderen. Initiatieven omvatten het overstappen naar gerecyclede en biologisch afbreekbare verpakkingen voor medicijnen en farmaceutische producten.
- **Digitalisering van processen:** Door het elektronisch voorschrijven van medicijnen en het gebruik van digitale patiëntendossiers, verminderen apotheken de afhankelijkheid van papier. Dit draagt bij aan een efficiëntere workflow en vermindert de ecologische voetafdruk van de apotheken.
- **Educatie en bewustwordingscampagnes:** Apotheken organiseren campagnes om patiënten bewust te maken van duurzaam gebruik en afvoer van medicijnen. Ze bieden ook educatieve materialen en workshops aan om zowel personeel als klanten te informeren over groene praktijken.

- **Optimalisatie van voorraadbeheer:** Door gebruik te maken van data-analyse en geavanceerde managementsystemen, optimaliseren apotheken hun medicijnvoorraad. Dit leidt tot minder verspilling en een efficiënter gebruik van middelen.
- **Groene farmaceutische producten:** Ondersteuning van de ontwikkeling en distributie van farmaceutische producten die minder belastend zijn voor het milieu. Apotheken nemen deze innovatieve producten op in hun assortiment om milieuvriendelijke alternatieven te bieden.
- **Samenwerking met leveranciers:** Apotheken werken samen met leveranciers om duurzame praktijken in de hele toeleveringsketen te bevorderen. Dit omvat het aandringen op milieuvriendelijke productieprocessen en transportmethoden.

Door deze initiatieven te omarmen, kunnen apothekers een belangrijke bijdrage leveren aan duurzaamheid en milieubescherming, terwijl ze tegelijkertijd de zorgkwaliteit behouden en verbeteren.

Huidige uitdagingen en mogelijkheden

De apothekers hebben te maken met verschillende uitdagingen als het gaat om verduurzaming. Een van de belangrijkste aspecten is het verminderen van medicijnverspilling. Jaarlijks worden er aanzienlijke hoeveelheden ongebruikte medicijnen vernietigd, wat niet alleen zonde is van de grondstoffen en energie die zijn gebruikt om ze te produceren, maar ook een belasting vormt voor het milieu. Door efficiënter om te gaan met voorraadbeheer en het stimuleren van bewustwording onder patiënten, kunnen apotheken bijdragen aan het verminderen van verspilling.

Daarnaast speelt het gebruik van plastic en andere niet-duurzame verpakkingsmaterialen een grote rol. Veel medicijnen en farmaceutische producten worden verpakt in materialen die niet biologisch afbreekbaar zijn. Door over te stappen op duurzame verpakkingsoplossingen, zoals gerecycled materiaal of biologisch afbreekbare alternatieven, kunnen apotheken hun impact op het milieu aanzienlijk verkleinen.

Tot slot is het belangrijk om de impact van medicijnen op het milieu te minimaliseren, met

name de verontreiniging van oppervlaktewater door medicijnresten. Apothekers kunnen zich inzetten om medicatie restanten in te zamelen voor heruitgifte (onder strenge voorwaarden). Zij dragen bij door bewustwording te creëren bij patiënten over veilige medicijnafvoer en door samen te werken met andere zorgpartners en instanties voor effectieve afvalbeheerstrategieën. Door deze maatregelen te integreren in hun praktijk, kunnen apothekers een significante bijdrage leveren aan een duurzamere gezondheidszorgsector.

Innovaties en technologieën

Technologische vooruitgang biedt apotheken de kans om duurzamer te opereren. Digitalisering van processen, zoals het elektronisch voorschrijven van medicijnen en het gebruik van digitale patiëntendossiers, vermindert de behoefte aan papier en draagt bij aan een efficiëntere workflow. Bovendien kan de inzet van data-analyse helpen bij het optimaliseren van medicijnvoorraad, waardoor verspilling kan worden verminderd.

Een ander innovatief aspect is de ontwikkeling van groene farmaceutische producten. Onderzoekers werken aan innovatieve medicijnen die minder belastend zijn voor het milieu, zowel in de productie als in het gebruik. Door deze producten op te nemen in hun assortiment, kunnen apotheken een directe bijdrage leveren aan een duurzamere zorgketen.

Educatie en bewustwording

Een belangrijke stap richting verduurzaming is educatie en bewustwording, zowel binnen de apotheken zelf als onder hun klanten. Apotheken kunnen bijvoorbeeld campagnes starten om patiënten te informeren over het juiste gebruik en de juiste afvoer van medicijnen. Het stimuleren van het terugbrengen van ongebruikte medicijnen voor veilige vernietiging kan eveneens een positieve impact hebben. Daarnaast is het belangrijk dat apothekers en hun teams goed op de hoogte zijn van duurzame praktijken en de laatste ontwikkelingen op het gebied van groene farmacie. Trainingen en workshops kunnen hen voorzien van de nodige kennis en tools om duurzaamheid in hun dagelijkse werkzaamheden te integreren.

Samenvatting: Verduurzaming binnen de openbare apothekenbranche

Verduurzaming is een cruciaal thema binnen de openbare apothekenbranche, die zich richt op het verkleinen van de ecologische voetafdruk. Initiatieven zoals medicijninterugname- programma's helpen milieuverontreiniging te verminderen. Apothekers streven naar duurzame verpakkingsopties, zoals biologisch afbreekbare materialen, en digitaliseren processen om papierverbruik te minimaliseren. Educatiecampagnes verhogen het bewustzijn over duurzaam medicijngebruik en -afvoer. Data-analyse optimaliseert voorraadbeheer, wat verspilling vermindert. Innovatieve groene farmaceutische producten worden ondersteund. Samenwerking met leveranciers bevordert duurzame praktijken in de hele keten. Door deze maatregelen kan de apotheekbranche bijdragen aan een duurzamere gezondheidszorg, terwijl de zorgkwaliteit behouden blijft.

Personeel

Tekort aan personeel

Apotheken hebben een belangrijke rol in de eerstelijnszorg en zijn laagdrempelig toegankelijk voor een breed publiek. Toegankelijkheid omvat aspecten als: voorzieningen voor mensen met een lichamelijke beperking of voor mensen die de lokale taal niet goed spreken, bereikbaarheid offline en online, ruime openingstijden, en vriendelijke en behulpzame medewerkers, waar iedereen gemakkelijke toegang heeft tot betaalbare farmaceutische zorg en advies. Dit blijkt onder andere uit het feit dat ruim 1.900 apotheken in 2024 bijna 30 miljoen keer een geneesmiddel voor het eerst aan patiënten verstrekten (de zogenaamde eerste uitgifte). De toegankelijkheid van apotheken staat echter om meerdere redenen onder druk.

De apotheeksector kent een tekort aan apothekers en apothekersassistenten. Er stromen meer werknemers uit omdat ze met (vervroegd) pensioen gaan. De komende 10 jaar gaat bijna 25% van het huidige personeelsbestand binnen de openbare apotheek met pensioen. Daarnaast zorgt een vergrijzende bevolking voor een stijgende vraag naar zorg. Zo zal uitgaande van het gemiddelde gebruik aan geneesmiddelen van de afgelopen jaren het totale geneesmiddelengebruik in 2030 met 15% zijn gestegen ten opzichte van 2021. In 2040 zal deze stijging naar verwachting zelfs 25% zijn. Daarnaast is de werkdruk in apotheken vaak hoog met name door administratieve taken en door toename van het aantal tekorten aan geneesmiddelen. Zo is gemiddeld één medewerker per apotheek fulltime bezig met het zoeken naar alternatieven voor medicijnen die niet direct leverbaar zijn. Als gevolg van onder meer deze hoge werkdruk is verloop van personeel in de apotheek sterk gestegen en heeft dit geleid tot tijdelijke sluitingen van apotheken en stakingen binnen de sector om betere arbeidsvoorwaarden te verkrijgen.

NB. Enkele dagen voor publicatie van dit brancherapport is bekendgemaakt dat werkgevers en vakbonden in een hoofdlijnenakkoord hebben afgesproken dat de salarissen van apotheekmedewerkers tot en met eind 2026 20% hoger zullen liggen dan in juli 2024. In 2027 komt daar nog een extra verhoging bovenop. Op basis hiervan starten binnenkort de onderhandelingen over een nieuwe cao. Nadat er een akkoord wordt bereikt gaat de nieuwe cao in.

De hoge werkdruk en werkomstandigheden kunnen leiden tot burn-out en hoger verloop onder het personeel. De huidige krapte op de arbeidsmarkt maken dat instroom, werving & selectie, behoud én duurzame inzetbaarheid van farmaceutisch zorgpersoneel belangrijke thema's zijn. Het oplossen van personeelstekorten in openbare apotheken vereist een veelzijdige aanpak en een gezamenlijke inspanning van de overheid, onderwijsinstellingen, de apothekersbranche en andere betrokkenen in deze sector.

Oplossingsrichtingen zouden gevonden kunnen worden in:

- het verbeteren van primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals competitieve salarissen, aanbieden van flexibele uren om betere werk-privé balans te stimuleren, het creëren van een positieve en ondersteunende werkomgeving en uitbreiding van taken voor assistenten zodat apothekers zich kunnen concentreren op complexere taken
- het promoten van farmaceutische studies in combinatie met het versnellen van opleidingen voor apothekersassistenten.
- efficiëntie in personeelsplanning, bijvoorbeeld het opzetten van een lokaal/regionaal platform om flexibele inzet van personeel tussen openbare apotheken mogelijk te maken
- technologische innovatie door automatisering o.a. het digitaliseren van administratieve taken en bijvoorbeeld voor het bereiden en uitgeven van medicijnen en inzet e-health zoals gebruik van digitale platforms om de efficiëntie te verhogen.

Samenvatting: Personeel

De toegankelijkheid van openbare apotheken staat onder druk. Dit komt onder andere door een toenemende zorgvraag, toenemend medicijngebruik en vervroegde uittreding van het personeel. Bovendien veroorzaken werkzaamheden met betrekking tot tekorten aan medicijnen en administratieve taken een hoge werkdruk onder het personeel. Verbetering van primaire én secundaire arbeidsvoorwaarden voor de medewerkers, taakdelegatie, efficiëntie in personeelsplanning, het creëren van een ondersteunende werkomgeving, investeringen in technische innovatie en inzet e-health, zullen moeten bijdragen tot werving, behoud en duurzame inzetbaarheid van het personeel.

Opvolging

De huidige en toekomstige apothekers vormen een essentiële schakel in de farmaceutische zorg, waarbij samenwerking binnen de sector cruciaal is voor een duurzame toekomst. Met bijna 500 openbare apothekers ouder dan 60 jaar, waaronder tevens praktijkhouders of apotheekeigenaren, wordt verwacht dat een groot deel van deze groep binnen vijf jaar hun loopbaan zal beëindigen. Het is daarom essentieel dat deze apotheekeigenaren beginnen met het opstellen van een overdrachtsplan. Dit plan moet alle noodzakelijke stappen en tijdlijnen bevatten en kan worden aangepast aan voortschrijdend inzicht.

Een persoonlijk financieel plan is een belangrijk onderdeel van een succesvolle overdracht. Dit plan moet ervoor zorgen dat er inzage verkregen wordt in het beoogde toekomstig pensioeninkomen van de vertrekkende apotheekeigenaar en of de financiële wensen uitvoerbaar zijn. Dit helpt hen bij het maken van weloverwogen beslissingen over de overdracht en het veiligstellen van hun persoonlijke financiële toekomst.

Opvolging door jonge, ondernemende apothekers is van groot belang voor het waarborgen van continuïteit en duurzaamheid in de farmaceutische zorg. Het beoordelen van de financiële gezondheid van de apotheek, zoals stabiele omzetgroei en winstgevendheid, is essentieel in dit proces. Het inschakelen van adviseurs, zowel juridisch als financieel, door koper en verkoper is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle overdracht. Deze adviseurs helpen bij het beoordelen van financiële cijfers en het opstellen van een gedetailleerd plan voor de opvolging.

Jonge apothekers moeten zich grondig voorbereiden op de overname door een zakelijk plan te ontwikkelen dat de toekomstige visie en strategie van de apotheek omvat. Financiering verkrijgen, bijvoorbeeld via bankleningen of andere vormen van vreemd vermogen

en risicodragend kapitaal, is essentieel. Het zakelijke plan moet de doelen en ambities van de jonge apotheker weerspiegelen en een duidelijke routekaart bieden voor de toekomstige groei en ontwikkeling van de apotheek.

Samenvatting: Opvolging

Apothekers vormen een cruciale schakel in de farmaceutische zorg. De sector staat voor een pittige transitie, waarbij bijna 500 apothekers ouder dan 60 jaar hun loopbaan binnenkort kunnen beëindigen. Een tijdig en flexibel overdrachtsplan, inclusief een persoonlijk financieel plan, is essentieel om de financiële toekomst van apotheekeigenaren te waarborgen.

Jonge, ondernemende apothekers zijn mede de drijvende kracht voor continuïteit en duurzaamheid, waarbij hun voorbereiding op de overname van de praktijkhouder(s) centraal staat. Het beoordelen van de financiële gezondheid van de apotheek en het inschakelen van juridisch en financieel adviseurs zijn cruciaal voor hun succesvolle overdracht. Jonge apothekers moeten een strategisch zakelijk plan ontwikkelen en passende financiering verkrijgen, om hun ambities te realiseren en de apotheek verder te laten groeien samen met hun medewerkers. Deze samenkomst van ervaring en innovatie verzekert een sterke toekomst voor de farmaceutische zorg.

Toenemend medicijngebruik

Er is een duidelijke trend van toenemend medicijngebruik, voornamelijk aangedreven door de vergrijzing van de bevolking en de stijging van het aantal chronische aandoeningen als diabetes en hart- en vaatziekten. Daarnaast is er ook sprake van een toenemend medicijngebruik onder jongeren. De verwachting is dat het totale geneesmiddelengebruik steeds verder zal gaan toenemen.

Gevolgen voor de bevolking

Met meer mensen die afhankelijk zijn van medicatie voor hun dagelijkse gezondheid, neemt het algehele gezondheidsbewustzijn toe. Mensen zijn zich meer bewust van hun gezondheidsstatus en de noodzaak van regelmatige medicatie-inname, wat leidt tot een grotere vraag naar medische informatie en ondersteuning. Het toenemend medicijngebruik vergroot het risico op overmedicatie wat kan leiden tot ongewenste bijwerkingen en medicijninteracties. Dit is vooral zorgwekkend bij oudere patiënten die vaak meerdere medicijnen tegelijkertijd gebruiken. Voor veel mensen betekent een stijging in medicijngebruik ook een toename van de persoonlijke gezondheidskosten.

Dit kan een financiële last vormen, vooral voor mensen met een laag inkomen of chronische aandoeningen die langdurige medicatie vereisen.

Gevolgen voor openbare apotheken

Direct gevolg van het toenemend medicijngebruik is dat door de stijging in medicijnvoorschriften de werkdruk binnen de apotheken toeneemt. Bovendien vraagt een groter volume aan medicijnvoorschriften om een efficiënt voorraadbeheer. Apotheken zullen voldoende voorraad moeten hebben van veelgebruikte geneesmiddelen terwijl men ook voorbereid moet zijn om eventuele tekorten. De toegenomen vraag aan medicijnen stimuleert de integratie van technologische innovatie binnen de apotheek, bijvoorbeeld het gebruik van medicijnkluizen. Als reactie op de verhoogde medicatiebehoefte van de bevolking zullen apotheken steeds meer betrokken worden bij aanvullende preventieve zorgdiensten zoals vaccinatie en gezondheidsscreenings. Daarnaast worden de apotheken tot efficiency gedwongen doordat de tariefinkomsten minder snel stijgen dan de operationele kosten. Bovendien zorgen de tekorten op de arbeidsmarkt ook voor een kosten opdrijvend effect.

Aanpak en strategieën

- **Bevorderen van rationeel medicijngebruik:** Het is essentieel om rationeel medicijngebruik te bevorderen door middel van educatie en bewustwordingscampagnes. Patiënten moeten worden aangemoedigd om hun medicatie-inname regelmatig te evalueren met hun zorgverleners om over medicatie te voorkomen.
- **Personalisatie van medicatie:** Het inzetten van farmacogenetica maakt het mogelijk om medicatie af te stemmen op het genetisch profiel van de individuele patiënt. Dit kan leiden tot effectievere behandelingen met minder bijwerkingen, omdat de dosering en keuze van medicatie beter aansluiten bij

de genetische aanleg van de patiënt. Technologische innovatie zoals 3D Pharmaprinting kan ingezet worden om tot verdere personalisatie van de medicatie te komen waardoor bijwerkingen kunnen afnemen en de effectiviteit kan toenemen.

- **Versterking van de samenwerking tussen zorgverleners:** De complexiteit van verschillende medicijninteracties en de noodzaak van gepersonaliseerde zorg vereisen een multidisciplinaire aanpak. Een nauwere samenwerking tussen apothekers, (huis)artsen en andere zorgverleners zal bijdragen aan een betere coördinatie van zorg, wat helpt bij het voorkomen van medicijninteracties en het optimaliseren van therapietrouw.
- **Implementatie van technologische oplossingen:** Inzet van technologie, zoals digitale medicatiedossiers waarbij gegevensuitwisseling kan plaatsvinden met patiënten en andere zorgverleners, en geautomatiseerde systemen voor medicijndistributie, kan de efficiëntie van apotheken verbeteren en de werkdruk verminderen
- **Versterking van preventieve zorg:** Door meer focus aan te brengen op preventieve zorg, gezondheidsbevordering en leefstijl kunnen apotheken onder andere door inzet leefstijl apothekers en leefstijl apothekersassistenten, helpen om de algehele gezondheid van de bevolking te verbeteren, waardoor de afhankelijkheid van medicijnen kan afnemen. Naast aandacht voor het medicijn is er ook sprake van ruime aandacht voor gezonde(re) leefstijl en leefomgeving. Om de preventieve zorg te stimuleren zal een vergoeding voor de apothekers wenselijk zijn.

Apothekers kunnen vanuit hun expertise en de unieke combinatie van kennis over het geneesmiddel, het menselijk lichaam, en het menselijk gedrag een belangrijke bijdrage leveren aan versterking van de preventieve zorg. Hierbij valt te denken aan vaccinaties, het geven van life style adviezen en het bieden van ondersteuning bij regelmatige gezondheidsscreenings.

Door het aantonen van de waarde en effectiviteit van deze zorgdiensten kan worden onderbouwd dat apotheken een essentiële bijdrage leveren aan het verbeteren van de volksgezondheid in zijn

algemeenheid en het reduceren van toekomstige zorgkosten in het bijzonder. Wanneer dit ook wordt onderkend door overheden en zorgverzekeraars zou dit aanleiding moeten zijn om deze zorgdiensten in het pakket van vergoede zorg op te nemen.

Samenvatting: Toenemend medicijngebruik

Het toenemende medicijngebruik in Nederland heeft verstrekken gevolgen voor zowel de bevolking als de openbare apotheken. Om op deze uitdagingen te anticiperen, is een multidimensionale aanpak vereist die zich richt op rationeel medicijngebruik, personalisatie van medicatie, samenwerking tussen zorgverleners, technologische innovatie, preventieve zorg en kostenbeheersing. Door strategisch in te spelen op deze gebieden kunnen openbare apotheken hun rol in de gezondheidszorg versterken en bijdragen aan betere gezondheidsuitkomsten voor de Nederlandse bevolking. Het is essentieel dat beleidsmakers, zorgverleners en apotheken samenwerken om een duurzaam en effectief zorgsysteem te waarborgen.

Tekort aan geneesmiddelen

Er is een groeiend tekort aan geneesmiddelen. Als patiënten geen toegang hebben tot de juiste geneesmiddelen ontvangen zij niet de zorg die ze nodig hebben. Een alternatief geneesmiddel verstrekken is vaak een oplossing om gezondheidsschade te beperken.

Geneesmiddelen kunnen om verschillende redenen niet beschikbaar zijn. In de keten kunnen er problemen met productie, distributie, kwaliteit en economische motieven aan de orde zijn. Van meer dan de helft van de tekorten is de oorzaak niet bekend bij KNMP Farmanco. Dit loket geeft een overzicht van actuele beschikbaarheid van geneesmiddelen. Als geneesmiddelen landelijk niet beschikbaar zijn en het tekort langer dan 14 dagen gaat duren wordt dit ook gemeld.

China en India zijn verantwoordelijk voor de productie van 80% van de medicijnen. Het terughalen van de productie van geneesmiddelen naar Nederland of andere Europese landen biedt aanzienlijke voordelen op het gebied van zekerheid van levering, kwaliteit en duurzaamheid. Echter de hogere kosten en noodzakelijke investeringen in infrastructuur vormen aanzienlijke uitdagingen. Een strategische aanpak, waarbij overheden samenwerken met de farmaceutische industrie, kan helpen deze overgang te vergemakkelijken en de veerkracht van de Europese geneesmiddelenvoorziening te versterken.

Het inkoopproces van medicijnen is een belangrijk onderdeel van het gezondheidszorgbeleid in Nederland. Het doel is tweeledig: betaalbaarheid en toegankelijkheid voor patiënten enerzijds en het beheersbaar houden van de kosten voor het zorgsysteem anderzijds. Een van de methoden die de minister van Volksgezondheid hanteert om de prijzen van medicijnen in Nederland vast te stellen,

is door deze te vergelijken met de prijzen van soortgelijke medicijnen in vier Europese landen: België, Frankrijk, Noorwegen en Verenigd Koninkrijk. Deze landen zijn gekozen vanwege vergelijkbare gezondheidszorgsystemen en economische omstandigheden. Twee keer per jaar bepaalt de minister of het nodig is om deze prijzen te herijken.

De variaties in geneesmiddelenprijzen worden beïnvloed door verschillen in regelgeving, belastingstructuren en de mate van overheidsinterventie binnen de farmaceutische markt. Deze elementen bemoeilijken een directe en eerlijke vergelijking, omdat iedere markt zijn eigen dynamiek en uitdagingen kent. De markt voor generieke geneesmiddelen heeft in de afgelopen jaren een merkbare verandering ondergaan. Een van de meest opvallende trends is de gestage daling van het gemiddeld aantal leveranciers binnen generieke geneesmiddelen. In 2014 waren dat er nog 3,4, in 2024 waren dit er 2,6. Door de daling is er minder concurrentie op de markt, wat kan leiden tot minder prijsdruk, wat mogelijk hogere prijzen voor generieke geneesmiddelen betekent. Daarnaast kan een verminderde keuze leiden tot minder flexibiliteit voor zorgverleners bij het voorschrijven van behandelingen.

Het grote tekort aan generieke geneesmiddelen wordt o.a. veroorzaakt doordat buurlanden 25% meer voor medicijnen betalen. De Nederlandse overheid en verzekeraars hanteren striktere prijsplafonds dan bijvoorbeeld België en Duitsland. In 2024 was het tekort 1.563, dit is in absolute zin lager dan in 2023 (tekort was 2.292) maar staat nog altijd op de 2e plaats in de afgelopen 10 jaar. Ruim 4,5 miljoen mensen zijn geraakt door het tekort. Gemiddeld genomen besteedt een apotheek 1 fte per week (in 2019 was dit nog 0,5 fte) aan het oplossen van de geneesmiddelentekorten, met als verzwarende factor de toenemende personeelstekorten.

Zorgverzekeraars willen beter inzicht krijgen in tekorten aan geneesmiddelen en overwegen om hun preferentiebeleid aan te passen. Bij een dreigend tekort laten ze het preferentiebeleid los, zodat de markt ruimte krijgt voor oplossingen. Ze onderzoeken het effect van het preferentiebeleid op geneesmiddelen met lage prijzen en marges voor apothekers. Om informatie over tekorten te delen, willen ze een onafhankelijk meldpunt oprichten. Daarnaast gaan ze een veiligheidsvoorraad van twee weken in de groothandel van preferente geneesmiddelen meefinancieren via bevoorschotting.

Een mogelijke oplossing om de beschikbaarheid van medicijnen in Nederland te verbeteren, is het verhogen van de vergoedingslimieten die zorgverzekeraars betalen voor medicijnen.

Deze limieten worden bepaald door het geneesmiddelenvergoedingssysteem (GVS) van de overheid, dat geneesmiddelen categoriseert en bepaalt welke kosten door zorgverzekeraars worden gedekt. Een van de belangrijkste aspecten van het GVS is de vaststelling van vergoedingslimieten. Deze limieten zijn bedoeld om ervoor te zorgen dat de kosten van medicijnen niet uit de hand lopen. Verhoging van deze limieten kan Nederland aantrekkelijker maken voor farmaceutische producten, wat de beschikbaarheid van medicijnen verbetert.

Daarnaast kan het aanpassen van het preferentiebeleid van zorgverzekeraars, fabrikanten stimuleren hun producten te blijven leveren. Uiteraard moet het eventueel verhogen van de vergoedingslimieten zorgvuldig worden afgewogen, het beheersbaar houden van de zorgkosten is hierbij een belangrijk aspect.

Samenvatting: Tekort aan geneesmiddelen

De groeiende tekorten aan geneesmiddelen in Nederland hebben een aanzienlijke impact op de zorgkwaliteit en toegankelijkheid voor patiënten. Deze tekorten kunnen leiden tot gezondheidsschade en veroorzaken óók extra werkdruk in de apotheek. Door de grote mate van afhankelijkheid van China en India kunnen er problemen ontstaan in de productie en distributie wat kan leiden tot verder toenemende tekorten. Het terughalen van de productie naar Europa biedt voordelen, maar vergt aanzienlijke investeringen en strategische samenwerking tussen overheden en de farmaceutische industrie. Het preferentiebeleid van zorgverzekeraars en de strikte prijsplafonds dragen bij aan de tekorten, terwijl buurlanden meer betalen voor geneesmiddelen. Het aanpassen van het bekostigingssysteem en preferentiebeleid kan de beschikbaarheid verbeteren, waarbij kostenbeheersing van belang is.

Kansen & bedreigingen

Kansen

- Toenemend medicijngebruik
- Inzet preventieve zorg
- Technologische innovatie en adequaat voorraadbeheer
- Personalized medicine
- Samenwerking met andere zorgverleners en sociaal domein
- Innovatie en digitalisering (big data en kunstmatige intelligentie)
- Verkleinen ecologische voetafdruk openbare apotheek
- Vergoeding inzet preventieve zorg

Bedreigingen

- Tekort aan geneesmiddelen
- Personeelstekort
- Toenemende werkdruk
- De mate van toegankelijkheid voor patiënten tot farmaceutische zorg
- Toekomstige uitstroom apothekers
- Toenemende wet- en regelgeving
- Milieu-impact

Bronvermelding

- Koninklijke Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Pharmacie
- Stichting Farmaceutische Kengetallen
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- BIG register
- Stichting Bedrijfsfonds Apotheken
- Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers
- Pharmaceutisch Weekblad
- Farmacotherapeutisch Kompas
- De Leefstijlapotheker.nl
- De Apotheek van de Toekomst
- Skipr
- Nivell
- Vereniging van Jonge Apothekers

Colofon

Meer weten? Vraag het de [ABN AMRO Sectorspecialist](#).

Maarten den Heijer

maarten.den.heijer@nl.abnamro.com

06-23362375

Els Hogenbirk

els.hogenbirk@nl.abnamro.com

06-51474226

Suzanne Lansbergen

suzanne.lansbergen@nl.abnamro.com

06-51054829

Mart Cents

mart.cents@nl.abnamro.com

06-15643884